

CLOENDA DEL V CONGRÉS D'ATENEUS DE CATALUNYA

Institut del Teatre (Barcelona), 15 de febrer de 2009

Molt bon dia. Honorable conseller de Cultura, diputades i diputades del Parlament de Catalunya, senyor representant de la Diputació de Barcelona, senyor representant de l'Ajuntament de Barcelona, senyor president de la Junta de la Federació d'Ateneus de Catalunya, autoritats, senyores i senyors, el doctor Pere Anguera, catedràtic d'història contemporània de la Universitat Rovira i Virgili, que va ser durant uns quants anys president del Centre de Lectura, feia servir sovint una expressió que crec que és absolutament afortunada i escaient d'utilitzar avui. Deia: "Catalunya és terra d'ateneus." I les xifres, però sobretot la història que s'ha anat filant a partir de la segona meitat del segle XIX, que és el moment que sorgeixen els ateneus per impulsar la culturització de les classes mitjanes i, sobretot, de les classes populars del país i per ajudar a la construcció nacional de Catalunya, són les que permeten fer amb tota la solemnitat aquesta afirmació: Catalunya és terra d'ateneus.

En tot aquest temps, que com deia arrenca a la segona meitat del segle XIX i ens porta fins als nostres dies, hi ha hagut una sèrie de valors i d'essències que, lluny de perdre actualitat amb el pas dels anys, han anat guanyant vigència en la societat i en el moviment ateneístic català. Un d'aquests valors és la participació, entesa com la implicació de la ciutadania en la construcció d'una societat millor, d'una societat més justa, més solidària, d'una societat més lliure.

Fa més d'un segle i mig aquesta col·laboració de les classes populars i mitjanes que es va canalitzar per mitjà dels ateneus va servir per crear les primeres escoles o les primeres biblioteques, per generalitzar la pràctica de l'esport o per obrir les primeres caixes d'estalvi, entre altres actuacions, sempre des d'una òptica pública i generalista.

Avui els reptes són diferents, del tot diferents, però no menys importants. En cap cas, menys importants. És més: m'atreviria a dir que són tan crucials com ho van poder ser la culturització i la formació especialitzada del segle XIX. Avui la societat

i les associacions tenen el repte d'enfocar i resoldre de la millor manera possible el fenomen de les noves immigracions, tota la seva particularitat –treball, habitatge, diversitat, intolerància, coneixement del país, etcètera–, i encarar el futur amb respecte als orígens, o de millorar l'educació dels joves i dels infants, entre altres desafiaments.

I, com passa sovint, de vegades per afrontar els reptes de futur ens cal mirar enrere, i amb la perspectiva que ens dóna el temps decidir i actuar tenint en compte experiències viscudes, experiències passades.

Dic això perquè els ateneus moderns, els ateneus d'avui, són hereus de la tradició del pensament republicà, i entenguin “republicà” en clau filosòfica, en clau més de sentit de vida, de manera de viure, més que no en el sentit de manera de governar. En tot cas, els ateneus moderns, els d'avui, són hereus d'aquesta tradició del pensament republicà, que va deixar una petjada molt important en la manera de fer i de ser del nostre poble.

Aquesta herència tan valuosa de llibertat i virtut civil, de solidaritat i fraternitat, aquesta voluntat intensa, participativa i sincera de canviar la societat per fer-la millor, és la que ha arribat intacta fins als nostres dies. I aquesta és una perspectiva que no s'hauria de perdre mai, que s'hauria de perpetuar.

El patriota i polític Manuel Serra i Moret proclamava en els ateneus a mitjan segle passat, referint-se a Catalunya: “La nostra nació no pot ser una nació vulgar. Cal que sigui ella, l'autèntica.”

Avui, en la clausura d'aquest V Congrés d'Ateneus de Catalunya, presenteu el full de ruta que ha de guiar el futur moviment ateneístic català per continuar ampliant i fer més vigent que mai la proposta associativa i cultural dels ateneus, i per ajudar també a la construcció nacional de Catalunya. I la feina que feu els ateneus des de fa més d'un segle i mig aplicant aquests valors d'aquest pensament que comentava fa un moment va dirigida a aconseguir i projectar una imatge de Catalunya moderna, solidària, oberta, treballadora, original i amb aquest segell d'autenticitat que proclamava Serra i Moret.

Per tant, el que us marcarà el camí a prendre a partir d'avui és un full de ruta que combina la valuosa herència del passat amb les necessitats de futur, que potencia

el treball en xarxa i que mira d'aprofitar les oportunitats que ofereix la nova societat de la comunicació. Perquè les societats i el món canvien, i el ciutadà deixa de ser passiu i pren la iniciativa. Debat, opina, qüestiona, critica. I aquest nou estadi, que ha passat a denominar-se "cultura 2.0", ofereix un nou marc de relacions i de contactes que hem d'anar incorporant a la societat, a la vida política i també als ateneus.

Els nous temps demanen canvis, noves maneres d'adreçar-nos a la ciutadania, més directes, més transparents, més democràtiques. I aquesta reflexió que ha de fer la societat en conjunt, els ateneus, de fet, ja l'heu començada no solament a fer, sinó a portar a la pràctica.

I a propòsit d'això una idea; no una indicació, una idea. Els besavis dels meus fills, dos dels besavis dels meus fills, un era pagès i l'altre era lampista, serraller; gent treballadora. Van aprendre a llegir al Centre de Lectura de Reus, un dels ateneus de referència. Això era al principi del segle XX. Per tant, a casa encara conservem els diplomes com un tresor.

Per tant, el paper que tenien els ateneus en aquell moment era molt clar. Avui, en la nostra societat no hi ha analfabets, però sí que hi ha analfabets digitals, sí que hi ha risc d'una fractura digital important. Anunciem el món que ve, però al mateix temps en coneixem els riscos, d'aquest món que ve. No és feina dels ateneus, evidentment, alfabetitzar digitalment la societat. És feina de molta gent, començant per les escoles. Però sí que hi ha un paper absolutament clar a fer, en aquest sentit, i els ateneus el poden fer.

Deixo aquí aquesta idea i la complemento amb una altra reflexió. El món que ve és un món que és present a la xarxa. Abans el conseller feia referència a les estructures que ens hem anat creant com a societat catalana al llarg de la història i que per tant ens han permès sobreviure com a nació. Doncs ara és absolutament fonamental ser a la xarxa, i ser-hi com a catalans. I a la xarxa s'hi és de moltes maneres, amb molta amplitud, amb moltes actituds. I Catalunya té una posició important, però no ens podem relaxar, i per tant també és absolutament fonamental que el món de la cultura, el món de l'associacionisme, el món de l'ateneisme, tinguin una presència forta a la xarxa, perquè això, globalment, ens reforça absolutament com a país.

Acabo, i voldria fer-ho donant-los l'enhonorabona per les reflexions, per la feina teòrica que han fet en aquest V Congrés. Els desitjo molta sort a l'hora de posar-ne en pràctica les conclusions i els animo, sobretot, a mantenir i renovar aquest compromís amb les essències, amb el valor i amb la nació.

Moltes gràcies.